

Norma argotică

Ioan MILICĂ

*Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (România)
Facultatea de Litere, Departamentul de Românică,
Jurnalism – științe ale comunicării și Literatură comparată*
ioan_milica@yahoo.com

REZUMAT

Studiul sintetizează aspectele pertinente ale argoului, fenomen lingvistic conceput nu ca vocabular, ci ca normă. Perspectiva teoretică asumată este cea dezvoltată de lingvistul Eugen Coșeriu, savant care face deosebirea între sistem, normă și vorbire. Trihotomia este valorificată în prezentul articol pentru a evidenția natura variației lingvistice a argoului și trăsăturile normei argotice.

CUVINTE-CHEIE: *argou, normă, variație lingvistică*

ABSTRACT: Slang as Norm

The study overviews the relevant linguistic features of slang, conceived not as lexis, but as norm. The author takes Eugenio Coșeriu's findings concerning the distinction system-norm-speech and uses them to investigate the linguistic variation of slang and its distinctive features.

KEYWORDS: *slang, norm, linguistic variation*

RÉSUMÉ : La Norme argotique

L'étude synthétise les aspects pertinents de l'argot, phénomène linguistique conçu non en tant que vocabulaire, mais en tant que norme. La perspective théorique assumée est celle du linguiste Eugen Coșeriu, savant qui fait la distinction entre système, norme et parler. Cette trichotomie est mise en valeur dans le présent article afin de souligner la nature de la variation linguistique de l'argot et les traits de la norme argotique.

MOTS-CLEFS : *argot, norme, variation linguistique*

EL MAI VECHI DOCUMENT european prin care se atestă existența unei vorbiri încifrate a răufăcătorilor este prezentat de L. Sainéan în primul volum al unei lucrări capitale pentru studiile de argotologie, *Les sources de l'argot ancien*. Este vorba despre ancheta judiciară desfășurată la Dijon [departamentul Côte d'Or, regiunea Bourgogne (Burgundia)], între 3 octombrie și 5 decembrie 1455, anchetă în urma căreia au fost condamnați la moarte mai mulți membri ai bandei cu numele „Les compagnons de la Coquille” sau, mai simplu, „Les coquillards”. Termenii fr. *coquille* și *coquillard* sunt adesea puși în legătură cu simbolul credincioșilor care luau parte, începând cu prima jumătate a secolului al XII-lea, la pelerinajul de la Compostela, la originea căruia „se află legenda predicării în Spania a Sfântului Apostol Iacov, elaborată între secolele al VII-lea și al XII-lea.” (Sot, 2002: 610). Considerat unul din cele mai importante locuri de pelerinaj din lumea catolică, sanctuarul Sfântului Iacob din Compostela (Santiago de Compostela) cunoaște, începând cu secolul al XI-lea, o importanță din ce în ce mai mare, care s-a prelungit până în secolul al XV-lea.

Însemn al pelerinajului la Sfântul Apostol Iacob, *cochilia* devine, din prima jumătate a secolului al XII-lea, simbolul devoțiunii și al credinței. Larga circulație a simbolului a înlesnit apariția unor practici ilicite orchestrate de indivizi care au adoptat însemnele pelerinilor pentru a li se ușura înfăptuirea de ilegalități. De altfel, statutul marginalului în Evul Mediu (Geremek, 1999: 320) se fixează între excluderea „din documentele-mărturii ale conștiinței colective”, ceea ce înseamnă că, din perspectiva mărturiilor oficiale, această categorie umană nu avea o reprezentare ofici-ală, și omniprezența „în arhivele de poliție și ale tribunalelor”, ceea ce arată că exclușii, refuzații și exilații s-au adunat în grupuri a căror stabilitate era adesea dictată de motivația ieșirii în afara societății. Stigmatizarea, izgonirea au ca efect apariția unor subculturi, a căror identitate este dovedită prin comportament, limbaj și valorile promovate în interiorul grupurilor respective:

Este adevărat că așa-numiții Coquillarzi folosesc între ei un limbaj osebit pe care alții nu știu să-l înțeleagă decât dacă ei îl fac cunoscut și învățat: prin respectivul limbaj, ei îi recunosc pe toți cei ce fac parte din [tovărășia] lor și numesc anume toate lucrurile ce țin de banda lor; pentru fiecare lucru există o denumire în limbajul lor. [1]

(Sainéan, 1912: 91)

Comentând relația între simbolul pelerinilor întorși de la moaștele Apostolului Iacob și numele bandei de răufăcători judecați la Dijon în 1455, Pierre Guiraud observă că, în veacul al XV-lea, termenul fr. *coquille* era întrebuintat metaforic pentru a denumi o formă răspândită de escrocherie, negoțul

cu falsuri vândute pe post de obiecte sfințite. Mai precis, uzul figurat având originea în sensul „lucru fără valoare” ar fi favorizat, începând cu secolul al XIV-lea, circulația locuțiunii *vendre ses coquilles* „a înșela” sau „a obține un profit exagerat din vânzarea a ceva”, construcție verbală ce trebuie pusă în legătură cu obiceiul unor așa-zisi pelerini (în realitate coțcari) de a vinde cochilii lipsite de valoare, adică falsuri comercializate ca obiecte sfințite aduse de la Santiago de Compostela. Observația este justă dacă se ține cont că „scoicarii” condamnați la Dijon nu au nimic în comun cu lumea pelerinilor însemnați cu scoica Apostolului Iacob. Așa cum notează Guiraud (2003), *les Coquillards* erau vânzătorii de iluzii ai vremii, care umblau din loc în loc dându-se drept neguțători bogați însoțiți de servitori, îmbiind sufletele slabe să se ruineze la diverse jocuri de noroc, jefuind călătorii sau oferindu-le naivilor falsuri pe post de aur și pietre prețioase. Modul de organizare al bandeii transpare din denumirile îndeletnicirilor, iar cuvintele păstrate în darea de seamă a oamenilor legii pun în lumină activitățile specializate ale grupării din care făceau parte hoți, tâlhari, ucigași, șarlatani, trișori, măsluitori, farsori și falsificatori de bani [2]. Totodată, glosarul evidențiază mobilitatea teritorială a pungașilor și baza dialectală a vocabularului argotic al Coquillarzilor [3]. Asemenea dovezi demonstrează că vorbirea este congruentă cu felul de a trăi al indivizilor, reflectând forța coercitivă și complexitatea condițiilor de conviețuire umană. În acord cu habitudinile, vestimentația și valorile promovate în interiorul și în afara colectivității cu care se identifică răufăcătorii medievali, limbajul încifrat al acestor categorii de marginali se prezintă nu atât ca marcă a marginalizării sociale, ci ca expresie lingvistică a unui mod de a fi în lume: „Profesionalismul din ce în ce mai avansat în arta de a fura și de a jefui apare ca o dovadă indirectă a marginalității ce se instalează în organizarea vieții sociale, ca un mod specific de a trăi, bine determinat.” (Geremek, 1999: 320).

Marginalizarea caracterizează atât Evul Mediu, cât și Antichitatea, însă condițiile de excludere variază de la o perioadă la alta. Se poate presupune că apariția vorbirii încifrate își are începutul în lumea antică? Unii dintre specialiști găsesc de cuviință să răspundă afirmativ la această interogație, deși argumentele lingvistice aduse în sprijinul demonstrației nu sunt dintre cele mai concludente.

Considerată din perspectivă funcțională, manifestarea expresivității argotice poate fi dezbătută din perspectiva trihotomiei sistem - normă - vorbire (Coșeriu, 2004: 11-115), având în vedere că, în accepția savantului român, expresivitatea se constituie ca obiect de cercetare al stilisticii, nu numai la nivel colectiv, ci și la nivel individual:

Sunt cunoscute dificultățile pe care le întâmpină, de exemplu, constituirea stilisticii limbii. Ei bine, această știință nu poate fi altceva decât studiul variantelor normale cu valoare expresivă-afectivă, studiul utilizării stilistice

normale a posibilităților pe care un sistem le oferă acelor elemente care, în limba unei comunități, sunt în mod normal purtătoare ale unei valori expresive particulare, adică o știință a normei (...)

(*Ibidem*: 107)

Acest cadru permite formularea ipotezei că argoul este o normă, dat fiind că, în esență, argourile sunt realizări lingvistice concretizate atât la nivel de grup („în realitate, norma este variabilă în funcție de limitele și natura comunității respective” – *Ibidem*: 98), cât și la nivel individual („un domeniu care să cuprindă tot ceea ce este repetiție, element constant în vorbitul individului însuși” – *Ibidem*). Mai precis, tripartiția sistem – normă – vorbire presupune înțelegerea conceptului de normă ca model de realizare în vorbire a opozițiilor funcționale din sistemul limbii:

a) norma este „primul grad de abstractizare (...) care conține numai ceea ce în vorbitul concret este repetiție de modele anterioare” (*Ibidem*: 97);

b) norma „implică eliminarea a tot ceea ce în vorbit este aspect total inedit, variantă individuală, ocazională sau momentană” (*Ibidem*);

c) norma păstrează „numai aspectele comune care apar în actele lingvistice considerate și în modelele lor” (*Ibidem*).

În raport cu sistemul, considerat „al doilea grad de abstractizare sau formalizare”, norma este „simplă obișnuită”, „simplă tradiție constantă” sau „element comun în vorbirea întregii comunități” (*Ibidem*: 98).

În accepția de model, norma [4] se manifestă în vorbire prin folosirea repetată și constantă a unor elemente de limbă și reprezintă asumarea unei tradiții de întrebuințare a semnelor limbii într-o comunitate de vorbitori.

Având în vedere că argoul este format din elemente de limbă constituite prin valorificarea repetată a unor modele de semnificare întrebuințate constant în anumite comunități de vorbitori, se poate aprecia că argotismele sunt „variante facultative” sau „variante combinatorii” în raport cu organizarea sistemului limbii întemeiat numai pe ceea ce este „pertinent din punct de vedere funcțional” (Coșeriu, 2004: 98).

Validarea ipotezei că argoul este o normă ar avea avantaje certe în studierea fenomenului. Considerând că argoul este o normă care se constituie în plan colectiv și se manifestă în plan individual, ipotezele anterioare sunt integrate într-o viziune coerentă și unitară asupra identității lingvistice și a potențialului expresiv al argourilor. Sub denumirea generică ARGOU, pot fi grupate mai multe variante de realizare a normei, a căror existență, dezvoltare și funcționare poate fi evidențiată în interacțiunile verbale din cadrul unor comunități sociolingvistice cum ar fi grupurile de răufăcători, deținuți, școlari (elevi și studenți), militari, consumatori de droguri, minorități sexuale. Între aceste realizări diferențiate ale normei se dezvoltă raporturi de interdependență, generate de dinamica limbii în relație cu cea socială.

Sub aspectul expresivității, *modelul* numit normă argotică ilustrează „*competența expresivă*” (Coșeriu, 1996: 18), dat fiind că performanța acestui tip de normă poate fi evidențiată doar în raport cu anumite situații de comunicare. Așadar, existența normei argotice se concretizează în ansamblul de realizări lingvistice comune specifice grupurilor de argotizanți, iar identitatea sa poate fi dezbătută din unghiul variațiilor care determină apariția unor trăsături (generale și particulare) și a unor funcții comunicative care îi relevă individualitatea în raport cu sistemul și cu vorbirea.

Normă și variație

Urmând distincțiile făcute de Eugen Coșeriu (1992-1993: 49-64), se poate considera că norma argotică se manifestă prin elemente lingvistice cu trăsături asemănătoare, care, în arhitectura limbii istorice, apar ca rezultate ale variației de tip diacronic, diatopic, diastratic și diafazic.

Variația diacronică

Din perspectivă diacronică, constituirea argourilor se realizează ca parte integrantă a procesului de evoluție lingvistică. Sub aspect metodologic, criteriul temporal determină realizarea unei periodizări privind apariția și dezvoltarea unor fenomene de limbă. În istoria cercetării științifice a argoului, această periodizare prezintă interes pentru distincția între *argourile vechi* și *argourile moderne* și pune în lumină prezența elementelor arhaice în argouri (Vendryes, 1939).

Șăineanu (1907) concepe în termeni opozitivi relația dintre vechi și modern. În concepția filologului român, diferențele sunt categorice între vechiul limbaj al răufăcătorilor, vorbit până la mijlocul secolului al XIX-lea și norma argotică modernă, dezvoltată după 1850: „*Tocmai elementul fantezist și arbitrar formează veritabila demarcație între argoul vechi, conștient și sistematic, și argoul modern cu tendințe aventuroase care nu se pretează bine unei clasificări metodice*” (Săinean, 1907: 59).

În raport cu procesul de evoluție a limbii, această distincție are doar relevanță metodologică și nu-și găsește decât parțial justificarea, întrucât deosebiri pe care le invocă Șăineanu au un grad mare de relativitate. De exemplu, se poate demonstra că orice argou modern are un aspect sistematic în reflectarea lingvistică a unor anumite noțiuni sau în predilecția pentru utilizarea anumitor procedee lexical-formative de generare a semnificațiilor argotice. Absolutizarea criteriului temporal pentru a ilustra opoziția dintre argoul vechi și cel modern devine greu de acceptat în condițiile în care argoul este un fenomen lingvistic care reflectă corelația dintre limbă și societate.

Așa cum observă Albert Dauzat (1929: 53), nu opoziția, ci continuitatea dintre argoul vechi și cel modern permite studierea istoriei cuvintelor argotice. Datorită dinamismului accentuat din orice argou, variația diacronică devine elementul fundamental pentru realizarea unor comparații între argotisme folosite în diferite perioade istorice (Cf. Beier, 1995: 64-101), cu scopul de a descrie, din unghiul deprinderilor lingvistice, preocupările și mentalitatea argotizanților.

Prin urmare, utilizarea analizei comparative permite evidențierea dominantei obiective sau subiective în constituirea semnificațiilor argotice. De exemplu, hoții întrebuințează argoul, în primul rând, ca *tehnolect*. Sub aspect lexical, majoritatea câmpurilor noționale ale acestui tip de argou fac referire la activități de natură profesională: categorii de hoți, modalități de a fura, instrumente folosite în timpul spargerilor, vestimentația victimelor, obiectele bune de furat etc. Specializarea noțională demonstrează că dezvoltarea caracterului selectiv al limbajului hoților este determinată, în mod obiectiv, de natura ilegală a activităților profesionale.

De altfel, Vendryes consideră că, sub aspect semantic, *specializarea* stă la baza oricărui argou și favorizează păstrarea unor elemente arhaice în argourile moderne:

De fapt, odată ce un anumit cuvânt a pătruns în argou prin specializare semantică sau pur și simplu prin împrumut, tradiția îl menține, adesea, și după ce el a dispărut din limba curentă.

(Vendryes, 1939: 298)

Această considerație confirmă, într-o anumită măsură, existența și acțiunea unei norme („tradiția”), concretizată în apariția unui fond lexical stabil al argoului, dar poate fi și un argument în favoarea ipotezei că unele dintre argotisme mai vechi revin periodic în uzul curent, după o perioadă de „dispariție”, aspect reliefat de unii cercetători interesați de evoluția argoului (Guiraud, 1958; Eble, 1996).

Cu toate acestea, nu trebuie neglijată importanța componentei subiective în constituirea unor semnificații argotice, evidențiată prin transpunerea lingvistică a atitudinii vorbitorului față de obiectul comunicării printr-o serie de mărci afectiv-expresive. Spre deosebire de limbajul hoților, vorbirea școlărilor este dominată de condiționări subiective (dorința de a epata, moda lingvistică, spiritul ludic), însă organizarea ansamblurilor noționale este sistematică și obiectivă, deoarece limbajul elevilor și cel al studenților reflectă preocupările acestora.

Pe scurt, variația diacronică pune în lumină importanța factorilor lingvistici și extralingvistici care contribuie la constituirea normei argotice. În

cadrul mai larg al istoriei limbii, orice argou reflectă evoluția inovațiilor lingvistice în cadrul unor grupuri marginalizate sau stigmatizate social.

Variația diatopică

Diferențele spațiale au un rol important în constituirea argourilor. În general, teritoriul pe care este vorbită o anumită limbă evidențiază dinamica influențelor și schimburilor lingvistice dintre două sau mai multe comunități de argotizanți.

Variația diatopică reflectă condiționările și influențele care se manifestă asupra vorbirii unei comunități. Cele mai convingătoare ilustrări ale acestui tip de variație sunt reprezentate de pătrunderea unor termeni dialectali în argou, de răspândirea regională a argourilor – fapt ce determină, uneori, imprimarea unui aspect formal regional asupra unor termeni argotici – și de formarea de argotisme prin împrumuturi din limbile învecinate cu un anumit idiom. Din punct de vedere lexical, cercetarea variației diatopice are o mare importanță în stabilirea etimologiei unor argotisme. De exemplu, Noll (1991), într-o monografie privind influențele străine asupra argoului limbii franceze, observă că multe argotisme s-au format prin preluarea unor termeni din occitană, italiană, spaniolă, arabă, romani, germană, engleză.

Lipsa unui dicționar istoric al argoului românesc și a altor surse documentare nu permite, decât speculativ, discutarea unor influențe anterioare secolului al XIX-lea. Primele liste de cuvinte argotice românești, publicate în 1860 și 1907, sugerează că multe împrumuturi provin din limba țigăneasă [*gagiu* („amant”), *a mardî* („a bate”), *lovele* („bani”), *șuriu* („cuțit”)] și din idiomurile învecinate: rusa [*denghi* („bani”), *caraiman* („buzunar”)], germana [*echtling* („cuțit”), *locs* („cuțit”)] și turca [*ciolac* („valet”), *zapciu* („câine”)]. Alte studii (Vasilîu, 1937) evidențiază pătrunderea în argou a unor termeni dialectali ale căror sensuri au fost modificate: *cancioc* („lingură”), *cloață* („prostituată”), *cotoarbă* („amantă”), *a glojdi* („a mânca”), *jarcalete* („om de nimic”) etc.

În argourile unor limbi cu o largă răspândire teritorială, precum engleza sau spaniola, variația diatopică se manifestă prin deosebirile accentuate dintre limba literară și varianta regională. Acest fapt a determinat apariția unor varietăți de limbă (cum ar fi engleza americană, britanică, australiană, irlandeză etc.) și, implicit, a unor argouri cu specific regional. De exemplu, în engleza britanică, exprimarea lingvistică a noțiunii OM BEAT cunoaște diverse realizări în arii dialectale diferite: *full* (Irlanda de Nord), *plastered* (Lancashire), *mashed*, *steemed* (Cheshire), *tight* (South Wales), *lagged up* (Londra), *wazzed* (South Yorkshire), *scuppered*, *mortal*, *hammered* (Newcastle), *slaughtered*, *howlin'* (Glasgow). În cazul anumitor noțiuni, variația diatopică

determină apariția unui număr foarte mare de cuvinte cu același înțeles. De exemplu, numai în engleza americană, Spears (1982) citează peste 265 de sinonime pentru noțiunea BĂUTURĂ ALCOOLICĂ, în timp ce noțiunea PROSTITUATĂ cuprinde peste 500 de sinonime.

Variația diastratică

Stratificarea socială este criteriul cel mai des invocat pentru a reliefa specificul argoului. Numite și „dialecte sociale”, limbajele profesionale, argoul și jargonul reprezintă realizări ale co-relației limbă – societate. Din perspectiva sociolingvisticii, variația diastratică se concretizează în *sociolecte* și/sau *tehnolecte*, denumiri formate prin analogie cu termeni lingvistici tradiționali precum *dialect* sau *idiolect*. De altfel, variația diastratică a impus criteriul sociocultural ca element central al studiilor asupra varietăților sociale ale limbii:

Anumite domenii de activitate practică sau de existență cotidiană impun o selecție a mijloacelor limbii, în scopul asigurării unei eficiențe maxime a comunicării. (...) Criteriul socio-cultural permite deci să ne facem o imagine asupra structurii generale a limbii în raport cu structura societății și a nevoilor ei pe ramuri de activitate.

(Graur *et al.*, 1971: 373, 376)

Acest criteriu permite descrierea co-variației sociale și lingvistice și se întemeiază pe faptul că omul folosește limba pe care o vorbește cu scopul de a tezauriza și transmite informații despre istoria, cultura, tradiția și religia societății din care face parte.

Clasificarea limbajelor argotice din punctul de vedere al criteriului sociocultural reprezintă o modalitate viabilă de identificare a specificului unui anumit argou. Cel mai bine studiat a fost limbajul răufăcătorilor, care furnizează un număr apreciabil de termeni argotici pentru celelalte limbaje argotice. Datorită diferitelor procese care au condus la reorganizarea și diversificarea categoriilor sociale au apărut noi categorii de argotizanți al căror limbaj ar putea reprezenta o fertilă arie de cercetare lingvistică. Noile argouri prezintă, din punct de vedere stilistic, o mai amplă și mai diversă pondere de întrebuințare a unor procedee lingvistice pentru constituirea semnificațiilor argotice. Medii socioumane precum armata, lumea liceelor și universităților, universul obscur al traficului și consumului de droguri, lumea divertismentului (muzică [5], sport) și cea a minorităților sexuale etc. au produs și continuă să producă o terminologie argotică extinsă, dar efemeră, imposibil de fixat în scris.

Ierarhizarea socială a fost elementul central în stabilirea unor trăsături ale argoului, în calitate de limbaj al răufăcătorilor. Prin diversificarea categoriilor socioprofesionale, diferențele dintre argou și jargon au făcut obiectul unor controverse științifice care sunt departe de a fi încheiate. Pentru unii membri ai Centrului de Argotologie de la Universitatea „René Descartes” din Paris, problema distincțiilor conceptuale dintre argou și jargon s-a finalizat prin impunerea termenului fr. *jargot* („jargou’), hibrid terminologic care descrie diversitatea realizărilor normei argotice, în raport cu jargonul: „să rezumăm: în 1990 coexistă argoul tradițional, jargourile, moda lingvistică și argoul comun” (François-Geiger, 1991: 8).

De fapt, această inflație terminologică nu face decât să mărească confuzia care mai persistă în înțelegerea identității varietăților de limbă denumite prin termenii *argou* și *jargon*.

Etimologia celor două cuvinte permite realizarea unei deosebiri categorice. După cum observă Peter Burke (1995: 2), cuvântul *jargon* este un termen medieval care exista în provensală și în franceză în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Sensul de bază, („murmur”), a fost extins pentru a denumi orice fel de vorbire greu de înțeles. Prin urmare, cuvântul nu denumește fenomenul lingvistic ca atare, ci perspectiva vorbitorilor asupra fenomenului:

De altfel, cuvântul «jargon» a fost pus în circulație pentru a exprima ideea că limbajul celorlalți era neinteligibil ca un gălgâit, la fel cum vechii greci au născocit termenul *barbaroi*, pentru a se referi la alți oameni care nu puteau vorbi grecește și, prin urmare, aflați în imposibilitatea de a articula mai mult decât sunete indescifrabile, precum ba, ba.

(Burke, 1995: 10)

Cu sensul de ‘vorbire neinteligibilă’, *jargon* poate fi întrebuințat pentru a denumi orice ansamblu lingvistic format din elemente lexicale sau lexicogramaticale cu sens specializat: terminologii, limbaje profesionale, vorbirile unor categorii sociale marginale, manierismul lingvistic etc.

Cel de-al doilea sens al termenului *jargon* este mai restrâns și face referire strict la limbajul răufăcătorilor. Cu acest sens, cuvântul *jargon* a devenit glotonim și a intrat în competiție cu sinonimul *argot* (> rom. *argou*), apărut în secolul al XVII-lea, pe terenul limbii franceze. Ulterior, cei doi termeni au avut o evoluție diferită, din punctul de vedere al descrierii sociolingvistice. În vreme ce cuvântul *jargon* a ajuns să desemneze maniera de a vorbi a unor persoane educate din categoriile socioprofesionale aflate mai aproape de centrul societății (medici, avocați, jurnaliști, sportivi) sau manierismul și prețiozitatea din unele medii socioculturale, termenul *argou* a continuat să desemneze vorbirea unor categorii de persoane considerate marginale din punctul de vedere al prestigiului social și al impactului asupra vieții cultu-

ral-economice (răufăcători, militari, școlari, toxicomani, minorități sexuale). Aceasta este distincția care ar putea ajuta la diferențierea argourilor de jargoane.

Sub aspect semantic, deosebirea de esență dintre argouri și jargoane este dată de specializarea noțională.

Variația diafazică

Pătrunderea argoului în limba scrisă s-a manifestat constant începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, însă, în unele culturi europene, precum cea franceză, valorificarea resurselor expresive ale limbajului argotic apare încă din literatura secolului al XV-lea (baladele lui François Villon). În secolul al XX-lea, odată cu dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă și cu diversificarea vieții culturale, răspândirea argotismelor a depășit cadrul presei și al literaturii și s-a prelungit într-o mare diversitate de produse culturale culte: film, muzică, creații publicitare, arta grafiti etc. Această dinamică a determinat transformări semnificative. Din perspectivă stilistică, interferența dintre argou(ri) și limba literară ilustrează, pe de o parte, aspectul diafazic al normei literare, iar, de pe altă parte, ea potențează diversificarea expresivă a normei argotice, de la realizările predominant monofazice (argoul hoților) la cele predominant diafazice (argoul școlarilor).

În general, limbajele specializate au caracter monofazic. Acest aspect definitiv se manifestă, de regulă, în argourile a căror identitate se apropie de cea a limbajelor profesionale și este determinat de condiționări predominant obiective (natura ilegală a preocupărilor cotidiene, codul restrâns stăpânit de vorbitori, dorința argotizanților de a comunica despre „obiectul” preocupărilor cotidiene fără a fi înțeleși de neinițiați etc.).

Caracterul diafazic al normei argotice se manifestă cu precădere în mediul școlăresc, în care influența factorilor predominant subiectivi (spiritul ludic, refuzul de a accepta restricțiile sociolingvistice, influența limbii culte, dorința de identificare cu un anumit grup etc.) favorizează valorificarea frecventă a unor elemente non-argotice în vorbirea argotică a elevilor și studenților.

În paralel cu acest proces de diversificare expresivă, dezvoltarea comunicării prin intermediul internetului a favorizat dezvoltarea mai pronunțată a unui argou comun [6], format din elemente lingvistice cunoscute unui număr mare de vorbitori. Fără a greși, se poate aprecia că, din punctul de vedere al finalității întrebuițării argoului, norma cunoaște două tipuri de realizări, aflate în relație de interdependență: *argourile specializate* și *argoul comun*. Identitatea argourilor specializate – utilizate în interacțiunea verbală orală din cadrul unor grupuri socioculturale precum răufăcătorii, școlarii, militarii, toxicomanii, minoritățile sexuale – este determinată de exprimarea

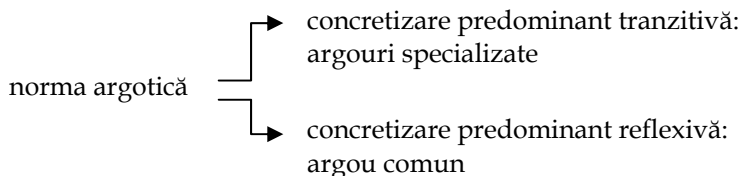
selectivă a unor noțiuni care reflectă îndeletnicirile cotidiene ale argotizanților. Argoul comun „este reprezentativ pentru osmoza dintre argouri și limba comună” (François-Geiger, 1991: 8) și este întrebuințat nu numai în comunicarea orală, dar și în cea scrisă.

O distincție asemănătoare este realizată, din perspectiva uzului lingvistic, de lexicograful american Robert L. Chapman, care propune diferențierea între *argou primar* și *argou secundar*:

Argoul primar este vorbirea propriu-zisă a membrilor unei comunități, atât de naturală pentru argotizanți, încât ar părea muți fără aceasta. Desigur că ei nu sunt astfel, știind că argoul este, prin definiție, un limbaj alternativ, mai degrabă ales decât impus. Exemple de argou primar sunt vorbirea tinerilor și cea a găștilor de stradă. Argoul secundar este ales nu atât pentru identificarea cu grupul, cât pentru exprimarea atitudinilor și ingeniozității unui individ, care, printr-o poză teatrală, de frondă, pretinde, momentan, a fi membru al unei găști, răufăcător, toxicoman, jucător profesionist de fotbal și așa mai departe – exprimând, astfel, bravada, superioritatea sau istețimea prin limbajul altcuiva. Argoul secundar este mai degrabă o problemă de alegere stilistică decât de adevărată identificare.

(Chapman, 1987: xii)

Acceptând considerațiile lui Chapman legate de diferența între vorbitorii care recurg în mod natural la argou și cei care folosesc argoul din snobism, trebuie remarcat că argourile specializate sunt varietăți lingvistice care ilustrează modul de viață al unor categorii de argotizanți, în timp ce argoul comun este, într-o oarecare măsură, o marcă a unui mimetism lingvistic, fiind folosit în comunicare, nu pentru a face numaidecât referire la preocupări cotidiene, ci pentru a reflecta tendința spre nonconformism. În același timp, se impune precizarea că cele două dimensiuni (lingvistică și stilistică) definitorii ale procesului de comunicare verbală permit desfășurarea simultană a intențiilor comunicative, de tip tranzitiv și reflexiv (Vianu, 1968: 48). Prin urmare, concretizarea normei argotice în interacțiunea lingvistică poate fi ilustrată prin schema următoare:

Sistem – normă – vorbire. Norma argotică poate fi descrisă și din perspectiva relațiilor cu sistemul și cu vorbirea, printr-un ansamblu de relații ierarhice:

a) raportul *normă – sistem*, ilustrat de trăsăturile generale, prin care ansamblul de libertăți permise de sistem este utilizat de vorbitori;

b) raportul *normă – normă*, reflectat de trăsăturile particulare, prin care o normă se diferențiază de o altă normă;

c) raportul *normă – vorbire*, evidențiat de funcții specifice, prin care o normă este actualizată în actul de comunicare lingvistică.

Norma argotică și sistemul

În raport cu sistemul, variantele de realizare a normei argotice reprezintă forme de manifestare lingvistică a culturii orale de tip citadin, care derivă din specificul culturii orale rurale. Argoul se înscrie astfel în stilul conversației. Considerând că sistemul este ansamblul de opoziții distinctive care determină actualizarea funcțiilor limbii, se observă că orice normă cuprinde „variante facultative” sau „variante combinatorii”, adică ansamblul faptelor de limbă constituite prin realizări care se abat de la sistem sau care ignoră pertinența funcțională a opozițiilor distinctive din sistem (Coșeriu, 2004: 98).

Pe baza acestor considerații, se poate aprecia că specificul normei argotice își are originea în limbajul familiar, adică în vorbirea de tip citadin. Mai precis, norma argotică preia trăsăturile fonetice, morfologice și sintactice ale limbii populare vorbite la oraș și se constituie în „variantă-tip”, în „model” prin deviere de la limbajul familiar. Altfel spus, limbajul familiar poate fi definit ca normă înglobantă, iar argoul poate fi considerat normă înglobată în limbajul orașenesc [7].

În acest sens, primele studii care au avut în vedere identificarea unor trăsături ale argoului în raport cu limba populară și cu limbajul familiar au accentuat caracterul dinamic al lexicului argotic, schimbările frecvente ale semnificației termenilor și expresiilor folosite de vorbitori, specializarea unor procedee lexical-formative (Cf. Sainéan, 1912; Partridge, 1950; Guiraud, 1956; Calvet, 1994; Eble, 1996).

Prin raportare la sistem, realizările normei argotice sînt colective și se întemeiază pe fructificarea, în anumite condiții, a unei părți din libertățile permise de sistem. Unele realizări ale normei argotice au caracter închis (unele cuvinte și expresii din limbajul răufăcătorilor se schimbă sau dispar, atunci când semnificația lor a devenit cunoscută unor categorii mai mari de vorbitori), dar altele au caracter deschis (un element specific al argoului tinerilor este tendința de a folosi structuri lingvistice umoristic-ironice și/sau de a utiliza termeni noi).

Norma argotică în raport cu alte norme

Deși sunt norme conversaționale diferite, limbajul familiar, jargonul și argoul dezvoltă un continuum stilistic. Acest fapt a fost remarcat de lexi-

cologul american Stuart Berg Flexner, care evidențiază dificultatea de a distinge între argou, jargon și limbajul familiar, întrucât toate aceste varietăți determină natura particulară a conversațiilor dintre membrii unor grupuri socioprofesionale determinate (Cf. Flexner, 1965: XVII).

Controversa legată de definirea și delimitarea argoului este ilustrată și în unele studii românești (Dobrescu, 1938; Vasiliu, 1937; Volceanov & Volceanov, 1998; Stoichițoiu-Ichim, 2001 etc.). Diferitele accepții au fost sesizate și rezumate de Iorgu Iordan (1962: 366-368), care arată că termenul *argou* „înseamnă mai multe lucruri”:

1. „limbajul răufăcătorilor, vagabonzilor, cerșetorilor și al altor categorii similare”;

2. „ceea ce se mai cheamă și jargon, adică vorbirea specială a unor categorii sociale determinate, cum sînt soldații, muncitorii, studenții, artiștii, școlarii etc.”;

3. „tot ce intră în limba cultă din vorbirea populară și se caracterizează prin naturalețe, spontaneitate și afectivitate etc.”

Dificultatea lui Iordan de a diferenția *argoul* (limbajul răufăcătorilor) de ceea ce el numește *jargoane* (de fapt, tot argouri) ale militarilor, elevilor și studenților este determinată de dificultatea de a preciza în ce constă specificul argourilor. Acestea pot fi deosebite de alte tipuri de sociolecte prin următoarele caracteristici generale:

a) argoul accentuează coeziunea sociolingvistică a grupurilor de vorbitori (Eble, 1996);

b) argoul este predominant întrebuințat în comunicarea orală, de tip informal (Andersson & Trudgill, 1990);

c) argoul se aseamănă, în unele privințe, cu jocurile de cuvinte (Lefkowitz, 1991);

d) argoul are la bază inovații lexicale dezvoltate într-un context cultural specific (Lighter, 1994: xviii);

e) argoul este folosit în mod intenționat de vorbitorii dintr-un anumit grup (Stenstrom, 2000);

f) argoul este întrebuințat cu intenții criptice și/sau pentru a marca expresiv actul de comunicare (Calvet, 1994).

Norma argotică în raport cu vorbirea

Problema funcțiilor care individualizează unele acte de comunicare în care apar termeni argotici a fost dezbătută doar fragmentar și de puțini cercetători (Guiraud, 1956; Lefkowitz, 1991; Calvet, 1994; Goudaillier, 1997). În acest sens, modelul propus de lingvistul Roman Jakobson (1964: 83-125) poate fi folosit pentru a preciza natura actualizării normei argotice în comunicarea verbală. Pentru Jakobson, individualizarea mesajului se reali-

zează prin interacțiunea și ierarhizarea unor funcții ale limbii. Întrebuințarea cuvintelor și expresiilor argotice într-un act de comunicare determină o orientare specifică a raportului emițător – mesaj – receptor și a modului în care vorbitorii se raportează, prin limbă, la realitate. În cazul diverselor realizări ale normei argotice, funcția referențială are o desfășurare contextuală și uneori criptică, deoarece raportarea vorbitorului la un anumit referent este ilustrată prin utilizarea unor semne lingvistice cu semnificații adesea conotative.

Funcția expresivă este reflectată de atitudinea emițătorului, dar conștiința apartenenței vorbitorului la un anumit grup îl determină pe acesta să adopte un comportament lingvistic asemănător cu cel al colectivității, ceea ce înseamnă că stilul individual al vorbitorului este subsumat unui stil colectiv. Actualizarea, în vorbire, a expresivității termenilor argotici este determinată, afirmă Guiraud (1958), de o funcție stilistică, în timp ce Calvet (1994) teoretizează acțiunea unei funcții expresiv-embematice, iar Goudaillier (1997) afirmă existența funcțiilor identitară și ludică. Pentru a elimina posibilele confuzii terminologice, manifestarea funcției stilistice ar trebui înțeleasă în accepția lui M. Riffaterre [8], ca funcție supraordonată, de ierarhizare a celorlalte funcții ale actului de comunicare, în timp ce funcțiile expresiv-embematice, identitară și ludică au conținutul funcției expresive, definită în modelul lui Jakobson. Sintagme precum *să mor în cambuză cu salamu-n buză* [9], *a se da lovit* („a se eschiva”, în argoul tinerilor) sau *a rupe gura târgului* („a impresiona”) marchează atitudinea ironică a vorbitorului. Din perspectiva funcțiilor dominante în actele de comunicare în care se folosesc cuvinte și expresii argotice, se poate aprecia că:

- a) funcția referențială are caracterul unei funcții criptice;
- b) funcția expresivă are conținutul unei funcții identitar-ludice;
- c) atât funcția criptică, cât și cea expresivă sunt modalizate, uneori, de funcția poetică.

Trăsăturile normei argotice

Specificul diverselor realizări ale normei argotice poate fi evidențiat prin câteva trăsături particulare: dinamism accentuat, caracterul criptic al unor termeni și expresii, selecția și specializarea unităților lexicale utilizate de vorbitori pentru a exprima un număr finit de noțiuni, preferința pentru anumite modalități de reliefare a expresivității în actul de comunicare. Fiecare dintre aceste caracteristici determină, atât în planul expresiei, cât și al conținutului, organizarea procedeelelor de semnificare pe care utilizatorii de argou le întrebuințează în comunicarea verbală. Componenta criptică ilustrează natura socială a normei argotice: argoul se dezvoltă în cadrul unui grup și este aproape de neînțeles de către neinițiați, fiind o marcă a interac-

țiunii și coeziunii sociolingvistice. Caracterul expresiv evidențiază, în anumite contexte, dimensiunea creativă a actului de comunicare. Dinamismul vocabularului argotic este generat, în primul rând, de ipostaza orală a comunicării și este condiționat de tipul comunicării (încifrarea mesajului sau evidențierea personalității lingvistice a vorbitorilor). Caracterul selectiv este ilustrat de preferința vorbitorilor pentru anumiți termeni și de specializarea semnificațiilor cuvintelor și expresiilor argotice, pentru a exprima numai anumite noțiuni considerate de vorbitori fundamentale în organizarea mesajelor.

În literatura de specialitate, *trăsătura criptică* a fost considerată cea mai importantă modalitate de evidențiere a identității argoului la nivel lexical. În acest sens, Niceforo (1912: 97) sublinia că „*argoul este (...) un limbaj special care rămâne în mod intenționat secret*”, iar Șăineanu (1907: 42) afirma că procedeele de semnificare argotică sunt folosite de anumite categorii de vorbitori cu scopul de a face comunicarea de neînțeles pentru neinițiați. Alexandru Graur (1954: 84) considera că dinamica vocabularului argotic este reglată de acțiunea caracterului criptic: „*în momentul în care un cuvânt din argou este cunoscut de multă lume el nu mai corespunde scopului special pentru care a fost creat și trebuie înlocuit cu altul, secret*”. Cercetările actuale apreciază însă că trăsătura criptică a unor cuvinte și expresii de argou este dominantă în limbajul răufăcătorilor, dar în cazul altor argouri (elevi, studenți, militari), ea este de ordin secundar (Cf. Stoichițoiu-Ichim, 2001: 33).

Caracterul secret al unor termeni de argou ține, în mare măsură, de răspândirea și frecvența cuvintelor într-o arie lingvistică restrânsă. Cuvintele și expresiile folosite frecvent pe arii largi își pierd caracterul criptic al semnificației (evidențiat, la nivelul semnului lingvistic, fie prin procedee de ocultare a semnificatului, fie prin criptarea semnificantului). Anumite categorii de vorbitori de argou (răufăcători, deținuți) folosesc în mod intenționat termeni a căror semnificație nu poate fi descifrată de neinițiați, renunțând la utilizarea unor cuvinte și expresii dacă înțelesul lor a devenit cunoscut și pentru cei din afara grupului.

În conversație, *expresivitatea* reflectă individualitatea vorbitorului. Uneori, folosirea argoului ilustrează atitudinea vorbitorilor față de obiectul comunicării și față de interlocutor. Andersson și Trudgill (1990: 78) motivează că expresivitatea cuvintelor și expresiilor de argou poate fi interpretată și ca o marcă a creativității vorbitorilor. Se impune însă precizarea că expresivitatea elementelor argotice este dependentă de context. Acest fapt este subliniat de Elena Slave (1959: 166). În opinia sa, „*termenii de argou devin expresivi numai când sunt folosiți în limba comună pentru că aici se simte caracterul argotic și nu pentru că ar avea ei înșiși valoare expresivă*”. Afirmarea trebuie însă interpretată cu atenție. Sintagma „*valoare expresivă*” ar trebui înlocuită cu „*valen-*

țã expresivă”, deoarece ilustrează mai clar dinamica contextuală a expresivității. Un exemplu în acest sens este substantivul *mortăciune*. În argoul răufăcătorilor, cuvântul este un sinonim al substantivului *crimă*. În argoul tinerilor, *mortăciune* dezvoltă o serie sinonimică cu termeni precum *beton*, *mișto*, *mortal* etc. și se întrebuițează cu valoare de superlativ absolut sau interjecțională, devenind astfel expresia lingvistică a stării de spirit a vorbitorului. Mai mult decât atât, cuvinte din limba comună și-au dezvoltat valențe expresive specific argotice. Verbul *a turna* cu sensul „a denunța” dezvoltă o serie sinonimică formată din termeni și expresii înrudite semantic precum *a vărsa*, *a da cu jetul*, *a da sifon*, *a vomita*, *a face stropeală*. Se poate aprecia că, din punct de vedere stilistic, unele argotisme se constituie în mărci stilistice implicite [10], circumscrise unor atitudini sociocomportamentale mai ample precum dorința de a păstra confidențialitatea conversației sau de a impresiona auditoriul etc.

Din perspectivă diacronică, se observă diversificarea normei argotice prin constituirea și dezvoltarea unor tipuri de argou diferite de cel al răufăcătorilor (elevi, studenți, militari, consumatori de droguri). Spre deosebire de argoul răufăcătorilor, a cărui evoluție este condiționată de necesitatea obiectivă de protejare a comunicării prin încifrarea mesajului, argoul elevilor/studenților este determinat de factori subiectivi, realizând trecerea de la necesitatea comunicativă obiectivă la valorificarea stilistică subiectivă. Din perspectivă sincronică, lexicul argotic al unei limbi este, în ansamblul său, o specializare a limbajului popular, dezvoltat în anumite contexte socioculturale din mediul orășenesc, ca expresie a apartenenței vorbitorilor la un anumit grup.

Expresivitatea unor cuvinte și sintagme argotice este potențată uneori și de acțiunea funcției poetice, în ipostaza ei ludică. Într-un studiu dedicat cercetării unui tip de argou al limbii franceze, denumit *verlan*, Natalie Lefkowitz (1991) consideră că varietatea de limbă analizată se apropie de jocurile de cuvinte. Termeni din limba franceză precum *braquer* („a fura”), *partir* („a pleca”), *taper* („a jefui”) devin, în *verlan*, [kebra], [tirpar], [peta] (Cf. Lefkowitz, 1991: 117). Prin aceste modificări (metateze) se ocultează terminațiile și desinențele, alterându-se, în planul expresiei, identitatea morfologică a constituenților enunțurilor. În limba engleză, un tip de argou denumit *rhyiming slang* instituie o relație aparent arbitrară între formele și sensurile cuvintelor, pe baza unor rime. Astfel, *home* („casă”) capătă forma [Eastern foam], în loc de *money* („bani”) se spune [bees an' `oney], iar pentru *park* („parc”) se zice [Noah's ark] (Cf. Wright, 1981: 104). Modele asemănătoare pot fi întâlnite sporadic în limba română, în formulări familiare ironic-umoristice de tipul *mare sculă (pe basculă)*, *cel mai tare din parcare* sau *nu contează, Jean boxează (și Maria croșetează)* (Volceanov & Volceanov, 1998: 15).

„Jocul” prin care se schimbă semnificația cuvintelor și expresiilor, evidențiază, în plan semantic, expresivitatea unor elemente lexicale argotice românești precum *a i se urca piticu-n freză* („a se îmbăta”), *a se sparge/a se rupe în figuri* („a se da mare”), *a o arde cu păru-n ochi* („a se eschiva”) prin care se ilustrează, în chip ironic, un imaginar surprinzător.

Caracterul selectiv al normei argotice este ilustrat de o dublă desfășurare a dinamismului lingvistic: pe de o parte, sunt condiționate creativitatea vorbitorilor și, implicit, potențialul expresiv al termenilor pe care aceștia îi întrebuințează (nu orice inovație lingvistică apărută în grupurile de argotizanți devine, în mod necesar, termen argotic), iar, pe de altă parte, este controlată natura și frecvența schimbărilor care apar în lexicul argotic, prin polisemie, sinonimie sau antonimie lexicală și stilistică sau prin mutații semantice. Ca formă de comunicare predominant orală, orientată de relația emițător – text/mesaj – referent, conversația în care apar termeni argotici pare să aibă un caracter parazitar (Cf. Șăineanu, 1907: 43). Așa-numitul caracter parazitar al normei argotice a fost și este interpretat în sensul următor: orice argou este un limbaj secundar în interiorul căruia se realizează dublarea unor cuvinte (sensuri) deja existente în limba comună, ceea ce face ca argoul să apară ca o „*excrescență*” (*Ibidem*) a limbii de care aparține. Cu toate acestea, structurile argotice folosite în conversație nu au valoare parazitara întrucât alegerea și transpunerea lor în enunțuri corespund unor nevoi comunicative și/sau expresive ale vorbitorilor. Selecția pe care o operează vorbitorul în planul paradigmatic al limbii este uneori dublată și de o specializare a termenilor argotici. Pentru un hoț, de exemplu, exprimarea noțiunii *a fura* este guvernată de nevoia de a nu fi înțeles de profani. În virtutea acestei necesități au apărut cuvinte și expresii cum ar fi *a blătui*, *a da o bombă* („a comite o spargere mare”), *a cardi*, *a căvi*, *a da cu jula/cu cioara/cu vastul* (Cf. Croitoru Bobârniche, 1996) etc. Specializarea se manifestă atunci când în sfera noțiunii HOȚ se fac distincții precum *alpinist* („hoț de locuințe”), *baboi* („șeful unei bande”), *bijoc* („hoț începător”), *caramangiu* („hoț de buzunare”), *excursionist* („hoț care fură în mai multe localități”) (Cf. Croitoru Bobârniche, 1996). În limbajul tinerilor, exprimarea noțiunii de *individ necunoscut* se realizează prin termeni argotici cu valoare peiorativă, care devin sinonime stilistice: *bulangiu*, *figurant*, *fraier*, *fățos*, *gherțoi*, *gușter*, *martalog*, *mârlite*, *țăran* etc.

Câțiva cercetători au atribuit argoului un caracter convențional, artificial, dezvoltat în opoziție cu spontaneitatea limbajului popular, invocându-se, ca argument, numărul mare de sinonime argotic comparativ cu numărul mic de noțiuni ilustrate (Cf. Schwob & Guieysse, 1889: 49, in Sainéan, 1907: 62). În încercarea de a combate această supoziție, Albert Dauzat (1929) observa că tipologia procedeelelor de semnificare argotică este similară celei care se manifestă în planul întregii limbi, nefiind vorba de forme lingvistice artificiale, ci de „hipertrofieri” ale mijloacelor de expresie. Opinia sa pare

întemeiată, impunându-se însă o precizare: se poate discuta despre caracterul convențional al normelor argotice numai în măsura în care termenul *convenție* este înțeles în sensul unor selecții lingvistice sau opțiuni stilistice acceptate și folosite în interiorul unor anumite grupuri.

Caracterul dinamic

Transformările de semnificație sunt, în esența lor, de natură „culturală și funcțională”, după cum explică Coșeriu (1997: 103). Din punct de vedere structural, argourile sunt organizate pe două straturi, unul stabil, comun mai multor generații de vorbitori, și unul mobil, cu termeni care sunt schimbați permanent (Cf. Irimia, 1999: 123). Operând cu distincția făcută de Coșeriu, se poate aprecia că schimbarea în interiorul fondului stabil de cuvinte și expresii argotice are în principal cauze de natură funcțională, în vreme ce modificarea stratului mobil de termeni poate fi determinată, în ansamblu, de factori culturali (influențele, moda lingvistică).

Din perspectivă diacronică, stratul stabil de argotisme din limbajul răufăcătorilor este reprezentat de termeni vechi, cu atestare centenară: *sticlete* (cu sensul de „dorobanț” [11], „soldat” [12], „gardian” [13], „sergent de stradă” [14] și „polițist” [15]), *lovele* („bani”) sau *a vrăji* („a spune”). În stratul lexical mobil sunt incluse cuvinte folosite în anumite perioade, cum este cazul termenilor *deilăhal* („cheie”), *haloimă* [16] („fereastră”), *nod* [17] („portmoneu”), *a șindi* [18] („a înjunghia”) sau *matrafox* [19] („băutură alcoolică spirtoasă”).

Un alt aspect important în ceea ce privește dinamica argoului este trecerea cuvintelor și expresiilor argotice în limbajul popular și familiar, pe de o parte, și în limba literară, pe de altă parte. După cum aprecia și Iorgu Iordan, între argou și limbajul familiar, delimitările stilistice sunt greu de realizat. Între expresii precum *a trage la măsca* („a consuma băuturi alcoolice”) și *a fi împușcat/lovit în aripă* („a se afla sub influența băuturilor alcoolice”) sau între *a bate câmpii* („a vorbi aiurea”) și *a o lua pe arătură/pe ulei*, respectiv *a se da mare* și *a se rupe în figuri* diferențele expresive sugerează că expresiile mai noi sunt creații metaforice argotice ironice sau umoristice, care ilustrează, ca și cele familiare, atitudinea locutorului față de „obiectul” comunicării. Ele evocă un imaginar specific unei lumi puternic individualizate (Cf. Baci, 1985: 58). Poate și din acest motiv, expresiile și cuvintele de argou au pătruns în limba literară, în sensul de limbă folosită în textele literare. Însă, în textul literar, întrebuințarea argoului are o funcționare mai complexă, întrucât este supusă unei viziuni artistice, atent studiată de scriitor, cu finalitate estetică.

NOTE

[1] În original: „Et este vray comm'il dit, que lesdiz Coquillards ont entr'eulx un langaige exquis que aultres gens ne scevent entendre, s'ilz ne l'ont revelez et

aprius: par le quel langaige ilz congnoissent ceulx qui sont de lad. Coquille, et nomment proprement oud. langaige tout les faiz de leur secte; et a chacun desd. faiz son nom oud. Langaige." (Sainéan, 1912: 91)

- [2] Inventarul preocupărilor (Sainéan, 1912: 95) pune în evidență existența mai multor categorii de persoane angajate în activități ilicite: *baladeur* „cel ce vorbește cu victima și o informează despre posibilitatea de a cumpăra aur și bijuterii contrafăcute”; *bazisseur* „ucigaș”; *beffleur* „pungaș care ademenește victimele să participe la jocurile de cărți, de zaruri sau cu jetoane”; *blanc coulou* „cel ce înnoptează într-un loc și fură banii, veșmintele și tot ceea ce au drumeții, aruncând bunurile pe fereastră unui complice”; *breton* „pungaș”; *crocheteur* „cel ce știe să descuie încuietori”; *desbochilleur* „cel ce câștigă la zaruri, cărți sau țințar fără a mai lăsa nimic victimei”; *desrocheur* „cel ce nu lasă nimic victimei căreia îi șterpelește bunurile”; *dessarqueur* „cel ce vine primul să verifice locul fărădelegii”; *envoyeur* „ucigaș”; *estevour* „escroc”; *fourbe* „complice ce păstrează aurul sau alte mărfuri contrafăcute”; *gascatre* „ucenic”; *pipeur* „jucător de zaruri și de alte jocuri care deține mereu avantajul”; *planteur* „cel ce vinde aur fals, bijuterii și pietre prețioase false”; *vendengeur* „hoț de buzunare”.
- [3] Între notele lăsate de Guiraud figurează însemnarea că limbajul încifrat al „scoicarilor” cuprinde, în mare parte, termeni din regiunile nord-estice ale Franței (mai cu seamă Normandia, Picardia, Valonia, Burgundia și Lorena).
- [4] Pentru o evaluare critică a conceptului coșerian de *normă*, v. Lara (1983).
- [5] Importanța argoului în lumea creatorilor și ascultătorilor de muzică hip-hop este descrisă de Smitherman (1997).
- [6] O altă accepție a acestei realități este cea de „*argou generalizat*”, adică de argou „care nu este legat de un grup socioprofesional” și care „se manifestă în întreaga societate care un registru particular de limbaj” (François, 1968: 624).
- [7] Pe baza distincției *normă înglobantă* – *normă înglobată* se poate problematiza existența a trei grade de ierarhizare: *limba populară* (normă de gradul I) → *limbajul familiar* (normă de gradul al II-lea) → *argoul* (normă de gradul al III-lea).
- [8] Concepția lui M. Riffaterre despre funcția stilistică este interpretată și nuanțată de D. Irimia (1999: 29-34). Raportându-se la afirmația stilisticianului francez, care notează, cu îndreptățire, că funcția stilistică modulează intensitatea expresivă a oricărei comunicări, Irimia (1999: 33) argumentează că funcția stilistică este consubstanțială funcției de comunicare: „în orice tip de comunicare intervine și o funcție stilistică, prin care comunicarea ‘este modulată’”; este o funcție supraordonată, care orientează întreg procesul de verbalizare a lumii extraverbale prin actualizarea *limbii* (ca sistem abstract) în *text* (ca structură concretă).”
- [9] (spune un deținut când vrea să atragă atenția că vorbele lui au fost neserioase), în Croitoru Bobârnice (1996: 46).
- [10] Pentru o tipologie a mărcilor stilistice, v. Irimia (1999: 50-58).
- [11] Baronzi (1872: 149).
- [12] Orășanu (1861).
- [13] Scântee (1906).
- [14] Cota (1936) și Vasiliu (1937).
- [15] Tandin (1993).

- [16] Scântee (1906).
[17] Vasiliu (1937).
[18] Iordan (1975: 320).
[19] Croitoru Bobârnice (1996).

BIBLIOGRAFIE

- BACIU, M. (1985). „Metafora argotică”. *Cercetări de lingvistică*, Anul XXX, Nr. 1. Cluj-Napoca: Editura Academiei, 58-66.
- BARONZI, G. (1872). *Opere complete, I, Limba română și tradițiunile ei*. Galați: G.D. Nebunely și fiii.
- BURKE, P. & R. PORTER (eds.) (1995). *Languages and Jargons. Contributions to a Social History of Language*. Cambridge: Polity Press.
- COȘERIU, E. (2004). *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*. București: Editura Enciclopedică.
- COTA, V. (1936). *Argotul apașilor. Dicționarul limbii șmecherilor*. București: Tiparul Românesc.
- CROITORU BOBÂRNICE, N. (1996). *Dicționar de argou al limbii române*. Slobozia: Arnina (Ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2003).
- DAUZAT, A. (1929). *Les Argots. Caractères, évolution, influence*. Paris: Librairie Delagrave.
- FRANÇOIS, D. (1968). „Les Argots”. In: André MARTINET (coord.), *Le Langage*, Encyclopédie de la Pléiade, vol. XXV, Paris: Gallimard.
- FRANÇOIS-GEIGER, D. (1991). „Panorama des argots contemporains”. In: D. FRANÇOIS-GEIGER & J.-P. GOUDAILLIER (eds.), *Langue Française. Parlures argotiques*, nr. 90, mai, Paris: Larousse, 5-10.
- EBLE, C. (1996). *Slang & sociability: in-group language among college students*. Chapel Hill, University of North Carolina.
- GEREMEK, B. (1999). „Marginalul”. In: J. LE GOFF (coord.), *Omul medieval*, trad. de I. Ilinca și D. Cojocaru, postfață de Al.-F. Platon, Iași: Polirom, 319-343.
- GUIRAUD, P. (1958). *L'Argot*. Paris: Presses Universitaires de France.
- IORDAN, I. (1975). *Stilistica limbii române*. București: Editura Științifică.
- IRIMIA, D. (1999). *Introducere în stilistică*. Iași: Polirom.
- LARA, L.F. (1983). „Le concept de norme dans la théorie d'Eugenio Coseriu”. In: É. BEDARD & J. MAURAS (coord.), *La norme linguistique*, Québec, Paris: Conseil de la langue française et Éditions Le Robert.
- LEFKOWITZ, N. (1991). *Talking backwards, Looking forwards. The French Language*. Tübingen: Game Verlan, Gunter Narr Verlag.
- MATHIEU, P. (2003). „Inédits de Pierre Guiraud: le jargon des Coquillards”. *Marges Linguistiques*, numéro 6, novembre, M.L.M.S. éditeur, 65-82. URL: <<http://www.revue-texto.net/marges>>.
- ORĂȘANU, T. (1861). *Întemnițările mele politice*. București: Tipografia națională.

- PARTRIDGE, E. (2007). *Slang To-Day and Yesterday*. London: Routledge and Kegan Paul.
- SAINEAN, L. (1912). *Les Sources de l'argot ancien*, tome premier. Paris: Librairie Ancienne Honoré et Édouard Champion, Éditeurs.
- SCÂNTEE, V. (1906). „Șmechereasca”. *Dimineața* (21 novembre).
- SOT, M. (2002). „Pelerinajul”. In: J. LE GOFF & J.-C. SCHMITT (coord.), *Dictionar tematic al Evului Mediu Occidental*, trad. de M. Roșioru, N. Farcaș, D. Burducea, M. Roman & G. Puica, Iași: Polirom, 605–614.
- TANDIN, T. (1993). *Limbajul infractorilor*. București: Paco.
- VASILIU, AL. (1937). „Din argoul nostru”. *Grai și suflet*, Revista Institutului de Filologie și Folclor, nr. VII. București: Atelierele SOCEC & Co., S.A.
- VENDRYES, J. (1939). *Le Langage. Introduction linguistique à l'histoire*. Paris: Albin Michel, 288-349.
- VIANU, T. (1968). *Studii de stilistică*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- WRIGHT, P. (1981). *Cockney Dialect and Slang*. London: Batesford.

